

Advies over de uitrol van Erasmus+ in het Vlaamse onderwijs

Vlaamse Onderwijsraad

Kunstlaan 6 bus 6
BE-1210 Brussel

T +32 2 219 42 99
F +32 2 219 81 18

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies op eigen initiatief

**Uitgebracht door de Algemene Raad op 18 december 2014 met
eenparigheid van stemmen**

Vorbereiding: commissie Internationaal Onderwijs- en Vormingsbeleid, op 3 juni
2014, 23 september 2014, 7 oktober 2014 en 9 december 2014

Dossierbeheerder: Roos Herpelinck en Carine De Smet

1 Historiek en opzet van het advies

Erasmus+ is het nieuwe EU-programma voor onderwijs, beroepsopleidingen, jeugdzaken en sport voor 2014-2020. Erasmus+ is een subsidieprogramma dat beurzen ter beschikking stelt om de mobiliteit van zowel lerenden als onderwijsgeevenden en onderwijsverzorgende diensten (nascholing, begeleidingsdiensten, ondersteuners van innovatie) een nieuwe impuls te geven. Het kadert in de Europa 2020-strategie die beoogt om van de EU een slimme, duurzame en inclusieve economie te maken. Het Erasmus+ programma houdt een sterke vereenvoudiging in. Het concentreert zich op drie pijlers: individuele leermobiliteit (KA1), samenwerking voor innovatie en goede praktijken (KA2) en steun voor beleidshervorming (KA3).

Dit jaar is het eerste jaar waarin het nieuwe programma loopt en geïmplementeerd wordt. In 2012 formuleerde de Vlor een advies¹ over de basisprincipes van het programma, toen nog met de naam 'Erasmus for all'. Het onderstaande advies behandelt de implementatie van het programma en de organisatie van Erasmus+ in Vlaanderen. Het focust op de vlotte toegang van lerenden en onderwijsgeevenden uit de verschillende onderwijsniveaus tot het mobiliteitsprogramma. Het staat daarom uitdrukkelijk stil bij de kritische voorwaarden waaronder Vlaamse onderwijsinstellingen een actief internationaliseringsbeleid kunnen uitbouwen. Uit de bespreking in de commissie blijkt immers dat er nog diverse drempels tot mobiliteit overblijven en dat organisatorische fine-tuning noodzakelijk is. Dit is in de eerste plaats een vraag naar optimalisering van processen in Vlaanderen. Het kader van Erasmus+ is immers vrij breed en laat ruimte voor optimalisering van de interne processen.

2 Ontwerpadvies

2.1 Mobiliteit als onderdeel van een internationaliseringbeleid in onderwijsinstellingen

Voor de Vlor is een internationaliseringbeleid breder dan enkel mobiliteit en internationale uitwisselingen.² Een internationaliseringsbeleid beoogt ook een versterking van culturele en interculturele competenties, talenonderwijs, vorming tot (Europees of mondiaal) burgerschap. De Vlor stelt vast dat scholen meer expliciet werken aan het ontwikkelen van een visie op internationalisering. Dit is wellicht een positief gevolg van de nieuwe voorwaarden van Erasmus+, waarbij een school die een aanvraag indient, een 'European Development Plan' dient uit te werken.

Mobiliteit is om diverse redenen een interessante aanvulling op dit internationaliseringsbeleid. Het draagt bij tot persoonlijke ontwikkeling van het individu, tot horizonverbreding en tot interculturele competentie. Professionele en sleutelcompetenties krijgen nieuwe impulsen door mobiliteit. Internationale uitwisselingen bieden ook een niet te onderschatten meerwaarde voor

¹ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over Erasmus for All](#), 26 april 2012.

² Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Naar een sterkere internationalisering van het Vlaamse onderwijs](#), 20 december 2007.

professionalisering van onderwijsgeevenden. Door contact met collega's uit andere landen verbreden onderwijsgeevenden hun perspectief en krijgt de internationale dimensie van hun (ped)agogisch-didactische praktijk een sterke stimulans.

2.2 Een evenwichtige benadering van alle lerenden en van alle onderwijsniveaus

De Vlor ziet in mobiliteit die aangepast is aan de leer- en ontwikkelingsnoden van lerenden een pedagogische meerwaarde.³ De invulling van de mobiliteit zal uiteraard verschillen in functie van de finaliteit en de leeftijd van de lerenden. Toch betekent dit dat alle onderwijsniveaus recht moeten krijgen op een billijk aandeel in de middelen en ondersteuning, en dit zowel binnen KA1 als binnen KA2.

De Vlor benadrukt in de eerste plaats dat **kansengroepen** extra aandacht moeten krijgen. De middelen toegekend voor mobiliteit kunnen nooit alle kosten voor een buitenlandse leerervaring dragen. Lerenden uit kansengroepen hebben daarnaast ook nood aan extra ondersteuning (zowel in de aanloop van de mobiliteit als in de transfer nadien). De Vlor drukt de bezorgdheid uit dat, als er geen gericht doelgroepenbeleid wordt gekoppeld aan mobiliteit, de kans op een buitenlandse leerervaring gekoppeld zal blijven aan sociale herkomst. De Vlor vraagt naar meer ondersteuning en omkadering om lerenden uit kansengroepen volwaardige kansen op mobiliteit te bieden.

De Vlor pleit er ook voor om extra ondersteuning te geven voor **enkele onderwijsniveaus** die traditioneel minder participeren aan mobiliteitsprogramma's.

- In het **basisonderwijs** is mobiliteit voor onderwijsgeevenden erg verrijkend en innovatief. Zij dienen minder aanvragen in dan mogelijk zou zijn. Specifieke ondersteuning voor basisscholen is daarom wenselijk.
- Lerenden en onderwijsgeevenden uit het **buitengewoon onderwijs** participeren zo goed als niet aan mobiliteit. De Vlor beveelt aan om extra stimuli te voorzien en extra ondersteuning te bieden aan deze groep.
- De Vlor stelt ook in het algemeen vast dat het **beroepsgericht onderwijs** minder participeert aan dergelijke projecten. Voor KA1 (individuele mobiliteit) beroepsopleiding blijft de totale vraag lager dan het beschikbaar budget. Het gaat om mobiliteit voor leerkrachten of verantwoordelijken voor beroepsopleiding. Maar het programma biedt ook heel wat kansen voor stages voor lerenden die nog vaak onderbenut blijven. De Vlor pleit voor de verdere uitbouw van een internationaliseringsbeleid in instellingen die beroepsgericht onderwijs aanbieden (op de verschillende onderwijsniveaus). Dit veronderstelt gerichte ondersteuning om mobiliteitsprogramma's aan te vragen en te beheren, duidelijker informatie over de juridische consequenties en aansprakelijkheid en de effecten van buitenlandse leerervaringen voor het behalen van kwalificaties (zie in dit verband 2.3.3 en 2.4.3).

³ De idee van een specifieke invulling van internationalisering in de verschillende onderwijsniveaus wordt sterk uitgewerkt in het advies uit 2007. Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Naar een sterkere internationalisering van het Vlaamse onderwijs](#), 20 december 2007.

- Doordat **hbo5** beschouwd wordt als hoger onderwijs rijzen er extra hinderpalen voor zowel de onderwijsinstellingen als voor de lerenden om te participeren in Erasmus+. Stages voor hbo5 zaten in het LLL-programma onder het domein 'beroepsopleiding'. Hbo5-instellingen kunnen enkel participeren in Erasmus+ in samenwerking met een instelling voor hoger onderwijs, die een mobiliteitscharter heeft. Binnen het internationaliseringsbeleid van de instellingen hoger onderwijs wordt er momenteel te weinig aandacht besteed aan de specifieke noden voor mobiliteit van de lerenden in het hbo5. Sommige goed werkende mobiliteitsprojecten in het hbo5 kunnen daardoor zeker voor het lopende jaar onderbroken worden. Hierdoor verliezen ze expertise en partners. De Vlor dringt aan op een spoedige regeling en adequate ondersteuning zodat beschikbare expertise, netwerking en partnerschappen die over meerdere jaren lopen, niet verloren raken of stilvallen. Een ander probleem is dat de duurtijd van de projecten (langere termijn) niet aansluit bij het profiel van de hbo5-studenten. Voor volwassenen die pas op latere leeftijd instromen is mobiliteit voor enkele maanden zeker niet evident.
- Dit geldt zeker ook voor het 'levenslang leren' (volwassenenonderwijs) waarvoor weinig realistische en op maat bedachte alternatieven voorhanden zijn. Het valt op dat formele en vooral informele en niet-formele leerervaringen door **mobiliteit van volwassenen** nauwelijks worden vermeld. In Erasmus+ ligt de focus op langdurige individuele mobiliteit, terwijl dergelijke mobiliteit voor veel minder mensen toegankelijk is. Het is belangrijk dat er een meer gediversifieerd pakket aan mobiliteitsformules zou beschikbaar zijn. Zeker voor volwassen lerenden zou dit een stimulans kunnen zijn voor meer mobiliteit.
- Ten slotte dringt de Vlor ook aan op betere ondersteuning voor lerenden en onderwijsgeevenden uit het **deeltijds kunstonderwijs** om deel te nemen aan mobiliteit.

2.3 De samenwerking tussen de onderwijsinstellingen en EPOS

2.3.1 Soepel budgettair beheer van de beschikbare middelen

De Vlor is van oordeel dat **het evenwicht** van de middelen tussen individuele leermobiliteit (KA1) en samenwerking voor innovatie en goede praktijken (KA2) beter uitgebalanceerd moet worden. De Vlor stelt vast dat er een discrepantie is tussen de nood en de beschikbare middelen voor diverse luiken van het programma. Individuele leermobiliteit (KA1) voor het beroepsgericht onderwijs is onderbenut en kent niet-bestede middelen. Maar voor KA2 kan slechts een klein percentage van de aanvragen gehonoreerd worden. In de ogen van de Vlor zijn net deze partnerschappen cruciaal omdat deze vormen van samenwerking een systemische impact hebben op het schoolbeleid, op de schoolorganisatie en op de kwaliteit van onderwijsprocessen.

De Vlor pleit ervoor om, in geval van een overschot, **soepele verschuivingen van middelen** tussen domeinen en tussen de KA mogelijk te maken. In elk geval dringt de Vlor erop aan dat de middelen die niet worden opgenomen, kunnen worden herbested door een tweede oproepronde. Het is belangrijk dat hierover een tijdig en een transparant overleg kan plaatsvinden met de stakeholders. Simulaties zouden ook kunnen bijdragen tot een proactieve strategie om onderbenutting versus overbevraging waar mogelijk te vermijden.

De Vlor vraagt ook meer transparantie over **wie beslist** over de toekenning van de middelen: beslist Europa over de verdeelsleutel, of is er een marge voor EPOS? Het zou voor de aanvrager een meerwaarde zijn indien er duidelijkheid zou zijn over de beschikbare budgetten per actie, met liefst een simulatie voor de komende jaren.

Vanaf 2016 stijgen de budgetten exponentieel. Het is niet duidelijk of dit groeipad op EU-niveau is vastgelegd. De vraag rijst of Vlaanderen er bij de Europese Commissie voor kan pleiten om de **beschikbare middelen sneller te laten stijgen**, en niet te wachten tot het einde van de looptijd van Erasmus+.

2.3.2 Beperking van de administratieve werklast en juridische ondersteuning

Administratieve formaliteiten voor aanvragers zijn niet eenvoudig. De PIC, een **unieke numerieke code** voor elke organisatie die een aanvraag indient, hetzij als coördinator, hetzij als partner, is er gekomen omwille van transparantie en om een eenvoudige check van eventueel dubbele aanvragen mogelijk te maken. Het aanvragen van een PIC is administratief niet zo eenvoudig, en vormt soms een belemmering voor aanvragers (bijvoorbeeld: een school die samenwerkt met kleine landbouwbedrijven over heel Europa). Er lopen ook aanvragen waarbij organisaties uit derde landen zijn betrokken. Organisaties uit derde landen kunnen geen PIC aanvragen. EPOS moet die organisaties valideren, dat is niet eenvoudig. Vooral kleinere organisaties ondervinden ook moeilijkheden met het verstrekken van de vereiste **digitale handtekening**.

Er komen anderzijds ook positieve reacties op het online aanvraagformulier. Door de **duidelijke structuur** verplicht het aanvragers om goed na te denken over doelstellingen en werkmethodes.

Om de administratieve werklast te beperken, beveelt de Vlor aan dat het nationaal agentschap niet vraagt om gegevens aan te leveren die in de werkstations op het departement beschikbaar zijn. Meer **afstemming** is hier aangewezen.

De Vlor pleit voor **soepelheid** in de behandeling van de aanvragen. Gezien de technische moeilijkheden met het 'Participants Portal' kunnen we de vraag stellen in hoeverre 'fouten' mogen leiden tot het besluit om een aanvraag als onontvankelijk te bestempelen. Projecten dienen de kans te krijgen op hun kwaliteit beoordeeld te worden. De Vlor is het niet eens met het feit dat de regels voor de aanvragers zo stringent worden toegepast, terwijl de ondertekening van de contracten door de Commissie vaak pas gebeurt wanneer het werkprogramma al loopt. De Vlor beveelt aan dat er een **procedure van verhaal** wordt uitgewerkt in geval van betwisting van de beslissing om een aanvraag niet onontvankelijk te verklaren of bij een negatieve eindbeoordeling.

Het is belangrijk ook de nadruk te leggen op de **verplichte wettelijke vereisten voor een stage in het buitenland**. Indien de regels in het betrokken land strenger zijn, gelden die regels. Dit kan een belemmering zijn voor het indienen van aanvragen. Ook is het noodzakelijk transparant te communiceren over de **beperkingen vanuit de Vlaamse wetgeving** die te maken hebben met het statuut van de leerling en de onderwijsgever, met stages.

Binnen het LLL-programma waren lerenden die deelnamen aan mobiliteit verzekerd via een groepscontract afgesloten door de Europese Commissie; dat is niet meer het geval onder Erasmus+. De Vlor beveelt aan om de **verzekering** opnieuw centraal op te nemen; dat kan gebeuren op het niveau van de Europese Commissie of op het niveau van het nationaal agentschap.

Het ontwikkelen van een degelijke set **FAQ's** omtrent juridische kwesties en verzekeringen zou een klantvriendelijke oplossing kunnen bieden voor de verschillende doelgroepen.

2.3.3 Nood aan sensibilisering en transparante communicatie

Er is nood aan een **geïntegreerde transparante communicatiestrategie die scholen ondersteunt** om onderbouwde beslissingen te nemen en actief een internationaliseringsbeleid uit te bouwen. De lopende herstructurering van het nationaal agentschap kan hier opportuniteiten bieden.

- De Vlor vraagt dat EPOS **vooraf** scholen **duidelijk informeert** over de slaagkansen en de voorwaarden om een programma uit te tekenen en te beheren. In verhouding tot het aantal aanvragen zijn er immers erg weinig toegekende middelen. Het lage percentage aan toegekende middelen heeft niet zozeer te maken met de kwaliteit van de projecten (ze hebben vaak een score van 75 % en meer) als wel met de beschikbare middelen. Duidelijke en tijdige informatie over de kansen en de begrenzingen van Erasmus+ laat onderwijsinstellingen toe hun inspanningen gericht in te zetten. Er is tevens nood aan **feedback** vanuit het agentschap naar de aanvragers van een beurs.
- Bovendien is er een ongelijke spreiding van de projecten: er zijn naar verhouding meer aanvragen uit het basisonderwijs, het algemeen secundair onderwijs en het hoger onderwijs. Het beroepsgericht onderwijs, het volwassenenonderwijs en het buitengewoon onderwijs kennen een onderbenutting. Daarom is er ook nood aan **gerichte communicatie in functie van bepaalde onderwijsvormen en onderwijsniveaus** zoals het beroepsonderwijs.
 - De **merknamen** Comenius, Grundvig en andere uit het vorige programma zijn erg goed bekend bij onderwijsinstellingen. De Europese Commissie en het Europees Parlement en de Raad zijn het er over eens dat deze ‘merknamen’ nog mogen gehanteerd worden. De Vlor beveelt aan dat het nationaal agentschap de merknamen systematisch hanteert in zijn communicatie naar onderwijsinstellingen.
 - Om de procedures van aanvraag en rapportering optimaal te laten verlopen, is het nodig dat de aanvragers **duidelijke aanspreekpunten** hebben bij het nationaal agentschap die herkenbaar zijn voor onderwijsinstellingen van een bepaald onderwijsniveau.
- De communicatie naar het onderwijsveld moet **helder** zijn en consequent over de criteria zowel van Europa als de eigen afspraken die EPOS hanteert (keuze voor omvang van de partnerschappen) of over welke activiteiten (bijv. voorbereidende studiebezoeken) al dan niet in aanmerking worden genomen.
- Deze communicatiestrategie moet gebruik maken van diverse media, zowel tijdige en laagdrempelige informatiesessies als een actualisering van zijn website, naar aanleiding van het nieuwe programma.

Naast een communicatiestrategie voor onderwijsinstellingen vraagt de Vlor om op de website ook in te zetten op communicatie met ouders. Om mobiliteit voor lerenden in het leerplichtonderwijs succesvol te laten verlopen moeten ouders adequaat worden geïnformeerd. Informatie over burgerlijke aansprakelijkheid en verzekeringen horen hierin zeker thuis.

2.4 Ondersteuning van onderwijsinstellingen

2.4.1 Rechtstreekse toegang voor onderwijsondersteunende diensten

In het advies van 2012 werd al aangegeven, dat de uitbouw van een internationaliseringsbeleid heel wat expertise vraagt van de onderwijsinstellingen. De voorwaarden om een internationaliseringsbeleid uit te werken, de administratieve verplichtingen en de organisatorische onderbouwing zijn ingrijpend, vooral in het leerplichtonderwijs. Zo is het voor onderwijsinstellingen een zware opgave om een 'European Development Plan' uit te bouwen.

In de oproep 2014 moest een 'school' een aanvraag KA1 indienen. In 2015 werd dat uitgebreid naar 'een school' of 'een consortium'. De lidstaten konden bepalen hoe zij een dergelijk 'consortium' definiëren. De Vlor waardeert dat deze definitie voor Vlaanderen niet werd ingevuld: dit biedt meer vrijheid voor de scholen. Dit maakt het mogelijk dat ook bijvoorbeeld scholengemeenschappen/scholengroepen een aanvraag kunnen indienen. Tevens kunnen pedagogisch begeleiders, clb-medewerkers, nascholers, leden van de ouderraad deelnemen aan mobiliteit, voor zover ze aan een school verbonden zijn. Anderzijds zorgt deze uitbreiding voor nieuwe uitdagingen van administratieve aard.

De Vlor pleit ervoor dat in de toekomst onderwijsondersteunende diensten zoals nascholingsdiensten, begeleidingsdiensten, clb rechtstreeks een aanvraag kunnen indienen tot mobiliteit, los van een bepaalde school. Deze diensten hebben een ondersteunende rol in de ontwikkeling van het beleidsvoerend vermogen van onderwijsinstellingen en in de voortdurende professionele ontwikkeling van de leraren. Zij moeten innovatie stimuleren. De werking van deze onderwijsondersteunende diensten is een uitvloeisel van de specifieke Vlaamse invulling van de vrijheid van onderwijs. Autonomie en beleidsvoerend vermogen van scholen behoren tot essentiële kenmerken van ons onderwijsbestel. Daarom dringt de Vlor erop aan dat de Vlaamse overheid de ruimte voor deze diensten om te participeren in Erasmus+ ten volle verdedigt in de Europese gremia voor de toekomstige oproepen. Bovendien moet ze dit ook vertalen in de eigen begeleidende maatregelen bij de uitrol van Erasmus+. Het nationaal agentschap moet soepel kunnen omgaan met deze aanvragen. Dit moet bekeken worden binnen de verwachte verruiming van middelen voor Erasmus+ vanaf 20 juni 2015.

2.4.2 Ondersteuning voor scholen met een niet-Vlaamse coördinator

In de cijfers zijn enkel de partnerschappen opgenomen waar de coördinator Vlaams is. EPOS heeft geen zicht op hoeveel en welke Vlaamse scholen/autoriteiten/organisaties een aanvraag hebben ingediend als deelnemer aan een project met een niet-Vlaamse coördinator. De Vlor dringt erop aan dat er toch voldoende ondersteuning kan bestaan voor Vlaamse scholen, ook als ze participeren in partnerschappen die worden gecoördineerd en beheerd in andere EU-landen. Enkel zo kan er een valorisering zijn van de nieuwe inzichten uit partnerschappen en goede praktijken uit andere landen naar de Vlaamse beleidscontext.

2.4.3 Valoriseren van de rol van Alden Biesen en Ryckevelde

De Vlor stelt vast dat scholen in het leerplichtonderwijs heel wat expertise en ondersteuning werden aangeboden vanuit Ryckevelde vzw en Alden Biesen bij de implementatie van het LLL-programma. Het is niet duidelijk onder welke voorwaarden deze ondersteuningsinitiatieven kunnen blijven bestaan. De Vlor vindt het belangrijk dat deze initiatieven deel kunnen uitmaken

van een structurele ondersteuning van het internationaliseringsbeleid in alle onderwijsinstellingen, ook in technisch en beroepsonderwijs. Scholen vinden immers goed hun weg naar deze laagdrempelige ondersteuning.

2.5 Betrokkenheid van de Vlaamse stakeholders bij de uitrol van Erasmus+

De Vlor vraagt naar platformen voor gestructureerd overleg met de Vlaamse stakeholders, zoals dat onder het vroegere LLL-programma het geval was. Deze platformen kwamen transparantie ten goede. Het is voor de stakeholders bijvoorbeeld belangrijk te weten welke beslissingen louter afhangen van de regels van de Europese Commissie, en in welke mate de nationale agentschappen autonoom kunnen optreden. De Vlor beveelt aan dat deze overlegplatformen voor stakeholders opnieuw worden opgestart; het is immers belangrijk dwarsverbanden te behouden per onderwijsniveau.

De Vlor vraagt ook naar een efficiënte afstemming tussen de werking van de commissie Internationaal Onderwijs- en Vormingsbeleid van de Vlor en deze overlegstructuren.

Mia Douterlungne
administrateur-generaal

Harry Martens
voorzitter